

УДК 930:02(477)"19"

Л. В. Гарбар,
кандидат історичних наук,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського

ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАНЬ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ТА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ В 20–30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Висвітлено історіографію питання бібліотечної справи та бібліотекознавства в Україні в період 20–30-х років ХХ ст., здійснено аналіз джерел, в яких розглядається історія бібліотек у цей період, а також життя та діяльність відомих вітчизняних діячів бібліотечної справи.

Ключові слова: бібліотечна справа, бібліотекознавство, історіографія, українські діячі бібліотечної справи.

Дослідження праць, присвячених розвитку бібліотечної діяльності в Україні в 20–30-х роках ХХ ст., свідчать, що в цей період бібліотечна справа та бібліотекознавство широко розвивалися в таких містах, як Київ [1, 2], Одеса [3–6], Львів [7], Харків [8, 9], Вінниця [10], Житомир [11, 12], Дніпропетровськ [13], Херсон [14], Полтава [15] та деяких інших [16]. Українські діячі плідно працювали в царині бібліотечної справи також і на теренах інших держав [17]. Бібліотекознавство того періоду найактивніше розвивалося в Національній (надалі – Всенародній) бібліотеці України, Одеській, Харківській публічних бібліотеках, бібліотеках вищих навчальних закладів міст Харкова, Києва, Одеси.

Дослідження розвитку бібліотечної справи в Україні в 1918–1933 рр. мають на сьогодні значну історіографію, яка переважно сформувалася впродовж останніх двадцяти років [18]. Проте не можна не згадати й праці українських бібліотекознавців початку ХХ ст. – Д. А. Балики, Б. О. Боровича, Л. Р. Когана, Г. Ковалевського, В. О. Козловського, С. А. Комського, Я. Л. Маяковського, Ю. Меженка, С. Сірополка, Л. Б. Хавкіної, М. І. Ясинського та інших, які першими розпочали студіювання бібліотечної справи та бібліотекознавства в Україні [19]. За часів Радянського

Союзу на цю тему також було захищено ряд дисертаційних праць, зокрема О. К. Олейниченко, З. С. Гімальдіноюю, Л. П. Одиноюю [20].

Історіографія досліджуваного питання складається з двох напрямів: праці з історії бібліотек у цей період та дослідження життя і діяльності вчених, які працювали в бібліотеках.

Перший напрям найбільш узагальнююче репрезентує монографія Л. А. Дубровіної та О. С. Онищенка «Бібліотечна справа в Україні в ХХ ст.» [21], де розглянуто стратегію розвитку бібліотечної справи задекларованого періоду.

У працях Т. І. Ківшар проаналізовано зміни, що відбулися в мережі бібліотек після встановлення в Україні радянської влади, визначено головні напрями бібліотечної політики та тенденції розвитку в Україні книговидавництва та книгорозповсюдження у 1917–1923 рр. [22].

Історії педагогічних бібліотек у другій половині ХІХ – 20-х роках ХХ ст. присвячується дослідження П. І. Рогової [23]. М. Самборська розглянула становлення і розвиток науково-педагогічної бібліотеки Українського науково-дослідного інституту педагогіки, який було створено як єдиний центр наукових досліджень з педагогічних наук у Харкові в жовтні 1926 р. на базі науково-дослідної кафедри педагогіки Харківського інституту народної освіти та Харківської дослідної станції Управління соціального виховання Наркомосу УСРР [24].

На початку 20-х років діяли спеціальні дитячі бібліотеки, засновані, зокрема, в Києві в 1909 р. Д. Ю. Доброю, «Детский мир» – у 1910–1911 рр. в Одесі, потім у 1914 р. – при товаристві «Ліга захисту дитинства». Слід зазначити, що Д. Ю. Добра увійшла до історіографії бібліотечної справи як засновник бібліотекознавства у дитячих бібліотеках. Педагогічні аспекти в бібліотечній діяльності Д. Ю. Доброї висвітлює в навчальному посібнику для студентів вузів М. П. Знищенко [25]. Загальний характер мають дослідження А. Марголіної та Г. І. Погребняк, присвячені становленню та розвитку дитячих бібліотек України [2, 26].

Інший напрям представляє історіографію розвитку окремих бібліотек та установ.

Так, діяльність Київської міської публічної бібліотеки (нині – Національна парламентська бібліотека України) висвітлена в «Літописі Національної парламентської бібліотеки України. Березень 1917–1943 рр.» [27],

а також у статтях спеціальних збірників «Історія бібліотечної справи в Україні. Зб. наук. праць НПБУ» [28], зокрема в працях П. Б. Гапченко щодо періоду 1917–1920 рр. [29].

Створення та розвиток бібліотеки при Київському товаристві «Прогрес», яке проіснувало до початку 1920-х років, досліджено в працях С. Л. Зворського [30].

Формуванню та класифікації книжкового фонду бібліотеки Київської духовної академії, який в 1919 р. було передано до Всенародного інституту народної освіти, а в 1923 р. – до Всенародної бібліотеки України, присвятила свою дисертацію та низку статей Л. М. Дениско [31]. Дослідницею встановлено персональний склад бібліотекарів, їхній життєпис і внесок у розвиток бібліотечної справи.

На сторінках фахових журналів неодноразово висвітлювалася діяльність бібліотечних об'єднань [4, 32], Українського бібліологічного товариства [33], Бібліографічної комісії ВУАН [34], Каталогічної комісії Секції наукових бібліотек м. Києва [35], Одеського бібліографічного товариства [36] тощо.

Періодичні наукові фахові видання ВБУ задекларованого нами періоду сприяли висвітленню та вирішенню теоретичних та науково-практичних проблем бібліотекознавства, це, зокрема, «Бібліотечний збірник» (три тематичних випуски за 1926–1927 рр., присвячені матеріалам Першої конференції наукових бібліотек, досвіду наукової та практичної діяльності ВБУ), щорічник «Журнал бібліотекознавства і бібліографії» (1927–1930), де порушувалися теоретичні питання бібліотекознавства, обговорювалися практичні питання підготовки покажчиків, підбиралися принципи класифікації літератури, розроблялася ідеологія створення різних каталогів тощо. Серед часописів можна назвати також і перші журнали Національної бібліотеки України: «Книжний вістник» (1919), «Бібліотечний журнал» та періодичне видання Українського наукового інституту книгознавства «Бібліологічні вісті».

Відомості про розвиток бібліотечної справи в Україні та праці бібліотекознавців України публікувалися в фахових збірниках та періодичних виданнях, зокрема, «Записки Історично-філологічного відділу ВУАН», збірник «Труды Второй Всероссийской конференции научных библиотек»; збірник «Научные работники», «Літопис українського друку», «Бібліологічні вісті», «Червоний шлях», «Библиотечное обозрение», «Журнал

бібліотекознавства і бібліографії», «Життя і революція», «Шлях освіти» (Харків), «Нова книга» (Харків, 1925 р.), «Красный библиотечарь», «Бібліотека у соціалістичному будівництві», «Голос друку» (Харків, 1921 р.), «Книгар» (Київ, 1917–1920 рр.), «Книга» (Відень, 1921 р.), «Книга» (Харків, 1923–1924 рр.), «Книголюб» (Прага, 1926–1932 рр.), «Книжник» (Львів, 1927 р.), «Бібліотечний порадник» (видавався товариством «Просвіта» (Львів, з 1925 р.), «Письмо з «Просвіти» (1876–1927 рр., містив рубрику «Бібліотечна справа»), «Праці Одеської центральної наукової бібліотеки» (1927–1928 рр., вийшло три випуски), «Радянський книгар» (Харків, 1929–1932 рр.) тощо.

Аналізові власне фахових бібліотечних часописів того періоду присвятили свої дослідження Л. Дубровіна, О. Онищенко, М. Тарнавська, Л. Одинока, Н. Солонська, В. Сошинська [21, 37].

Діяльність Українського наукового інституту книгознавства (далі – УНІК), який також здійснював і бібліотекознавчі дослідження [38], висвітлено в працях Ю. О. Меженка, Г. І. Ковальчук, І. Тимошенко та ін. [39].

На сторінках журналу Харківського державного інституту культури «Бібліотекознавство і бібліографія» впродовж 70–80-х років ХХ ст. публікувалися дослідження з історії розвитку бібліотечної справи в Україні [40], а також статті, присвячені організаторам бібліотечної справи – М. А. Годкевичу, Я. М. Керекезу, С. А. Комському, Н. Я. Фрідєвій, М. І. Ясинському [41]. Співробітник Московського інституту культури Ю. М. Столяров здійснив аналіз діяльності представників української бібліотекознавчої школи та їхнього внеску в розвиток радянського бібліотекознавства [42].

Найбільш розробленими є історичні дослідження – монографії щодо НБУВ – Л. А. Дубровіної та О. С. Онищенка [43], В. В. Матусевич [44], О. П. Степченко [45], окремі публікації студіюють науково-дослідну роботу, культурно-просвітницьку діяльність, організаційно-адміністративне керівництво та обслуговування в НБУВ [46–48]. Так, у монографії Л. А. Дубровіної та О. С. Онищенка «Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941» з історичної точки зору розглядалися загальні тенденції розвитку Бібліотеки по різних напрямках бібліотечної діяльності, в тому числі й встановлені основні шляхи розвитку бібліотекознавства, названі імена діячів бібліотечної справи, вперше висвітлений внесок учених у створення концепції, розгортання наукових досліджень та організацію Бібліотеки, формування бібліотечних технологій.

Основним напрямом роботи та результатам діяльності Тимчасового Комітету по заснуванню Національної бібліотеки України присвячено дослідження М. С. Слободяника [49].

Спеціальне дослідження В. В. Матусевич було присвячено різним аспектам діяльності Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії ВБУ в 1925–1933 рр., яка вперше в бібліотекознавстві стала об'єктом вивчення. Основна увага приділялася історичному та науково-організаційному аспекту, на рівні звітів було розглянуто загальний огляд розвитку бібліотекознавства [44].

Ґрунтовний аналіз внеску завідувачів спеціалізованих відділів ВБУ у формування фондів рукописів, стародруків, україніки, картографії, східних фондів, фондів колекцій церковної літератури поданий в монографії О. П. Степченко «Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934)». В роботі було розкрито ту велику роботу перших завідувачів відділів, які заклали підвалини національного книжкового фонду, персоналізовано внесок кожного вченого в створення спеціалізованих відділів [45].

Н. Ю. Каліберда коротко розкрила заснування та формування системи обслуговування читачів НБУВ у першому десятиріччі свого існування, згадала про відкриття читальних залів та озвучила перші правила обслуговування читачів [47].

У 1990-х роках ХХ – 10-х роках ХХІ ст. дослідженнями діяльності окремих діячів бібліотечної справи, які працювали в Національній бібліотеці, займалися Л. А. Дубровіна (М. В. Геппенер, П. М. Попов, Г. П. Житецький) [50], В. Д. Шульгіна (О. Т. Дзбановський) [51], О. П. Степченко (С. П. Постернак, В. Ф. Іваницький, Г. П. Житецький, Є. О. Ківлицький, В. О. Кордт, А. С. Криловський, С. І. Маслов, П. М. Попов, П. Я. Стебницький, М. І. Ясинський) [45], Т. І. Ківшар (Л. Биковський, І. Вугман, С. Сірополко) [52], Г. І. Ковальчук (Я. І. Стешенко, М. М. Іванченко, К. А. Довгань, С. П. Постернак, Н. М. Миколенко, В. М. Іванушкін, В. Ф. Іваницький, М. К. Завальний) [53], Н. В. Стрішенець (Ю. Меженко, С. Постернак) [54], І. А. Сергеева (Я. І. Израельсон) [55], Г. І. Солоїденко (П. Я. Стебницький) [56], П. Т. Тронько (Л. Биковський) [57], С. М. Кіржаєв (В. О. Кордт) [48] та Т. І. Шовкопляс (В. О. Кордт) [58], С. М. Косяк (Д. А. Балака) [59], У. Яворська (І. Кревецький) [60], Т. В. Коваль (М. І. Сагарда) [61], Л. В. Гарбар (Ю. П. Діяківський,

В. О. Козловський, Н.В. та О. В. Піскорські) [62]. Значна кількість досліджень присвячена Л. Биковському [63], Є. О. Ківлицькому [64], С. Маслову [65], М. І. Ясинському [66].

Така увага до діяльності Національної (Всенародної) бібліотеки України була не випадковою. Ця бібліотека була визнана головною в Україні і стала центром наукової та науково-методичної діяльності наукових бібліотек. Її підпорядкування Українській академії наук стало вирішальним у розвитку бібліотекознавчих, книгознавчих та бібліографічних досліджень. Тут був сформований універсальний фонд наукової літератури, який в перші роки існування Бібліотеки базувався на пожертвах приватних осіб та установ, а також на придбанні цінних бібліотек.

Слід звернути увагу також на праці, присвячені активним діячам бібліотечної справи інших бібліотек, – Х. Д. Алчевській [67], І. Огієнку [68], І. Я. Каганову [69], М. І. Петрову [70], К. І. Рубинському [71], В. К. Шенфінкель [72], О. С. Грушевському [73], І. Г. Сливці [74], Б. О. Боровичу [75], М. О. Рубакіну [76].

«Списки репресованих істориків, істориків права, етнографів, археологів, мистецтвознавців, економістів, Бібліографія репресованих істориків, археологів, мистецтвознавців, етнографів, істориків права, економістів; Список видань Академії наук, знищених в 1930-их роках», укладені Н. Д. Полонською-Василенко, надають відомості про осіб, які працювали в 1920–1930-х роках в українських бібліотеках [77].

Значну роботу стосовно дослідження історії бібліотечної справи та внеску харківських бібліотекознавців провели харківські дослідники. Так, висвітлювалася історія Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка – це, зокрема, праця її директора Г. А. Мірошниченка «Краткий очерк развития библиотеки» [78]. Цінним джерелом є також довідники, матеріали міжнародних конференцій, що проводилися в Харкові, та покажчики праць співробітників бібліотеки [79].

Розвитку бібліотекознавства в Україні в 20-х роках ХХ ст. були присвячені окремі сторінки статті Р. А. Драган «Розвиток бібліотекознавчої думки. Харківська школа (поч. ХХ – 20-ті рр. ХХ ст.)» [8], де згадувалися Х. Д. Алчевська, Н. Я. Фрідьєва, Л. Б. Хавкіна, К. І. Рубинський, С. Сірополко.

Певну цінність сьогодні має й нарис Н. Я. Фрідьєвої «Центральна наукова бібліотека Харківського державного університету» [80], опуб-

лікований в 1940 р. Фундаментально досліджували історію бібліотеки Харківського університету такі дослідники, як М. Н. Березюк, І. Г. Левченко, Р. П. Чигринова, які простудіювали історію бібліотеки за 200 років; В. К. Мазманьянц, Б. П. Зайцев, С. І. Куделко, які розглядали розвиток бібліотеки за період 1805–1905 рр., а також визначили внесок харківських бібліотекарів [81].

Окремим бібліотекознавцям присвятили свої дослідження, нариси, біобібліографічні покажчики такі дослідники, як Н. М. Кушнарєнко (К. І. Рубінський) [82]; І. Я. Лосієвський, С. Б. Шоломова та Т. С. Раскіна (М. О. Габель) [83], Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик (директори Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, зокрема Румницька) [84]; Н. Ф. Колосова, Т. П. Самійленко (бібліографічний покажчик про І. Я. Каганова) [85]; І. В. Дмитриченко (Б. О. Борович) [86].

До речі, у ХДНБ було сформовано спеціальний меморіальний архівний фонд (ф. 4), де зібрані особисті документи М. О. Габель, усні спогади про неї колишніх співробітників Г. О. Васильєвої, В. О. Горілого, І. В. Знаменської, Н. Ф. Колосової, В. П. Персикової-Ткаленко, О. І. Черкашина, записані І. Я. Лосієвським на початку 1980-х років [87].

Серед праць, присвячених одеським бібліотекам, розповсюдженню української книги в Одесі та Одеській науковій бібліотеці, – огляди Л. Р. Когана [4], Н. Малиновської [88], С. Л. Рубінштейна [6, 89] та В. В. Самодурової [5].

Про Музей історії писемності та про організований в 1922 р. в Одеській центральній публічній бібліотеці відділ рідкісних видань та рукописів розповіла організатор та перша завідувачка відділу О. Тюнеєва [90].

Одеські науковці присвятили свої біографічні нариси та дослідження С. Я. Боровому [91], С. Л. Рубінштейну [92], Е. Г. Оксману [93], О. М. Тюнеєвій [94].

Енциклопедичне видання Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова вмістило низку біографічних статей про співробітників бібліотек Одеського університету та Одеської державної публічної бібліотеки (М. П. Алексєєва, О. Л. Вайнштейна, К. О. Копержинського, Е. Г. Оксмана, Ю. Г. Оксмана, М. М. Петринського, Г. Д. Штейнванда, С. Я. Борового, О. І. Кірпи́чникова, Л. Р. Когана, В. Ф. Лазуровського, І. А. Линниченка, Ф. Є. Петруня, С. Ф. Русову, І. Я. Фааса) [95].

Тепер зупинимося коротко на джерельній базі історії бібліотечної справи, адже використання бібліографічних показчиків та довідників дозволяє проводити реконструкцію біографічних відомостей та наукових праць українських діячів бібліотечної справи та бібліотекознавства. Збірники документів і матеріалів, матеріали всеукраїнських нарад та наукових конференцій дозволяють встановити склад найбільш активних діячів бібліотечної справи та загальні тенденції її розвитку, наукові досягнення, зміни в бібліотечній політиці тощо [96].

Важливе значення мають і періодичні наукові фахові видання, що сприяли поширенню та науковому обговоренню теоретичних та науково-практичних проблем бібліотекознавства. Опубліковані праці колишніх та сучасних дослідників історії бібліотечної справи в Україні також є джерелами біографічної інформації про певних бібліотекознавців.

Бібліографічну допомогу надають бібліографічні показчики, в яких міститься інформація про біобібліографічні публікації щодо цього періоду, зокрема, «Українська революція і державність» [97], де була зібрана бібліографія опублікованих праць та досліджень про видатних діячів бібліотечної справи цього періоду, а також біобібліографічний довідник, підготовлений Національною парламентською бібліотекою України «Українські бібліографи: біографічні відомості, професійна діяльність, бібліографія» [98]. В біографічному довіднику «Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України» [99] зустрічаються біографічні відомості про діячів бібліотечної справи. Доробок сучасного бібліотекознавства, присвячений історії бібліотечної справи 20–30 років ХХ ст., представлений в науково-допоміжних бібліографічних показниках – «Бібліографознавство України (1996–2000)» та «Українське бібліотекознавство (1991–2008)» [100]. Дає уявлення про стан бібліотечної справи під час Української революції каталог книжкової виставки «Архівна та бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917–1921 рр.)», організованої до однойменної конференції, підготовлений Державною історичною бібліотекою України та Науково-довідковою бібліотекою Центральних державних архівів України для учасників конференції [101].

У бібліографічному показчику, складеному Р. А. Бухіною, розписані книги і журнали за 1936–1939 рр., вміщено відомості про програми курсів провідних бібліотекознавчих дисциплін, про відомих бібліотекознавців, рецензії та інші матеріали [102].

Серед бібліографічних покажчиків джерелом біобібліографічної інформації є також «Історія інтелігенції Української РСР. 1917–1990 рр.: науково-допоміжний бібліографічний покажчик», підготовлений Державною історичною бібліотекою УРСР [103].

Серед покажчиків, присвячених історії діяльності бібліотек України, зокрема діяльності ВБУ в 20–30-х роках, – покажчики, видані Центральною науковою бібліотекою АН УРСР (з 1996 р. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) НАН України [104], покажчик Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, зокрема, за 1940–1980-ті роки, покажчики інших бібліотек [11, 79, 105, 106].

Комплекс покажчиків, виданих наприкінці 20–40-х років, розкриває опубліковані праці бібліотекознавців системи ВУАН, зокрема «Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук, 1918–1929», укладений М. М. Іванченком та Я. І. Стешенком, та за 1930–1932 рр., укладений М. І. Сагардою; бібліографічні покажчики праць співробітників академічних бібліотек [107].

Розкриває зміст усіх номерів журналу «Бібліологічні вісті», що видавалися Українським науковим інститутом книгознавства (УНІК), систематичний анотований покажчик, укладений Г. І. Ковальчук [108].

Проте на сьогодні значна кількість питань з бібліотечної справи та бібліотекознавства все ж залишається поза межами наукових студій, отож простір для студій науковців-культурологів залишається перспективним для нових досліджень.

Список використаних джерел

1. *Залевський, Й.* Київські бібліотеки в цифрах. Матеріали до раціоналізації бібліотечної справи / Й. Залевський // Бібліолог. вісті. – 1930. – № 4. – С. 92–102; Музично-теоретична бібліотека – читальня ім. К. Стеценка при київській філії ВУТОРМ // Бібліолог. вісті. – 1928. – № 1. – С. 170–172; *Мяскова, Т. С.* Бібліотека Імператорського університету Св. Володимира: з історії комплектування(1834–1927 рр.): Моногр. / Т. С. Мяскова; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України. – К., 2005. – 184 с.; *Нестеренко, В.* Історія наукової бібліотеки Київського університету ім. Т. Шевченка / Валентина Нестеренко // Бібл. вісн. – 1994. – № 5–6. – С. 30–34.

2. *Марголина, А.* Київська центральна дитяча бібліотека / А. Марголина // *Бібліолог. вісті.* – 1925. – № 1–2. – С. 162–163; *Она же.* Специальные детские библиотеки в Киеве до и после Октября / А. Марголина // *Красный библиотекарь.* – 1927. – № 9. – С. 54–61; *Вона ж.* Бібліотека юного читача // *Комуністична освіта.* – 1933. – № 8. – С. 71–75; *Вона ж.* З історії керівництва дитячим читанням // *Ком. освіта.* – 1936. – № 6. – С. 120–137.

3. *Комаров, Б.* Українська державна бібліотека ім. Т. Шевченка в Одесі / Б. Комаров // *Бібліолог. вісті.* – 1926. – № 1–2 (8–9). – С. 75–81; *Петрунь, Ф.* Центральная научно-учебная библиотека г. Одессы / Петрунь Ф. // *Библиотечное обозрение.* – Ленинград, 1925. – Кн. 1. – С. 107–108.

4. *Коган, Л.* Библиотечная жизнь Одессы до и после Октября / Л. Коган // *Красн. библиотекарь.* – № 9. – 1927. – С. 42–54; [продовження] № 10. – С. 55–62; *Він же.* Досягнення та перспективи бібліотечної справи на Україні / Л. Р. Коган // *Політосвіта.* – 1927. – № 6. – С. 34–46.

5. *Самодурова, В. В.* Научная библиотека Одесского университета в 1920-е гг. / В. В. Самодурова // *Наукова бібліотека в сучасному суспільстві: Історія, проблеми, перспективи: до 185-річчя Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.* – Одеса, 2003. – С. 97–106; *Свиридова, С.* На благо города / С. Свиридова // *Б-ка.* – 1993. – № 11–12. – С. 31–33; *Вона ж.* Стара бібліотечна Одеса: уроки на майбутнє / С. Свиридова // *Друг читача.* – 1992. – 5 серп.

6. Центральна наукова бібліотека в Одесі // *Бібліолог. вісті.* – 1925. – № 1–2. – С. 163.

7. *Грайданс, Ю. М.* Бібліотеки Львівщини: короткий історичний нарис / Ю. М. Грайданс. – Л., 2008. – 175 с.; *Кунанець, Н. Е.* Наукові бібліотеки Львова (1784–1939 рр.) особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: монографія / Н. Е. Кунанець. – Львів: вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2010. – 241 с.; *Львівські бібліотеки* // *Бібліолог. вісті.* – 1923. – № 4. – С. 98; *Свенціцький, І.* Українські наукові книгозбірні у Львові / І. Свенціцький // *Бібліолог. вісті.* – 1926. – № 4. – С. 91–94; *Він же.* Бібліотека Національного музею у Львові / Іларіон Свенціцький // *Книгарь.* – 1918. – Лют. – Ч. 6. – С. 308–312.

8. *Драган, Р. А.* Розвиток бібліотекознавчої думки. Харківська школа (початок ХХ ст. – 20-ті рр.) / Р. А. Драган // *Вісник Харківської державної академії культури.* Зб. наук. пр. – Харків: ХДАК, 2000. – Вип. 2. – С. 32–38.

9. *Капустіна, Н.* З історії відділу бібліотекознавства Харківської громадської бібліотеки (до 100-річчя першого відділу бібліотекознавства в Україні) / Н. Капустіна // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 7. – С. 14–16; *Лісник, Ф. С.* Робота Харківської науково-педагогічної бібліотеки Інституту педагогіки / Ф. С. Лісник // Укр. вісн. експерим. педагогіки та рефлексології. – 1928. – Вип. 4. – С. 203–209; *Семененко, Н. Х.* З історії Харківської громадської бібліотеки / Н. Х. Семененко // Бібліотекознавство і бібліографія. – Вип. 26. – 1986. – С. 103–108.

10. Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека в контексті історії та інноваційному поступі сьогодення: Монографія / Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2007. – 312 с.; Звідомлення Вінницької філії Всенародної бібліотеки України та Кабінета виучування Поділля з 1.X 1926 р. до 1.X 1927 р.: ювілейне підсумування досягнень з нагоди 10 річниці Жовтневої Революції / Вінницька філія Всенародної бібліотеки при Українській академії наук. Кабінет виучування Поділля. – Вінниця: [б.в.], 1927. – 8 с.; *Отамановський, В. Д.* Вінницька філія Всенародної бібліотеки України / В. Д. Отамановський // Нова книга. – 1925. – № 4–6. – С. 68–69.

11. Житомирська державна обласна універсальна наукова бібліотека: 130 років. – Житомир: Журфонд, 1996. – 12 с.

12. *Кудрицький, М.* Бібліотека Волинського центрального науково-дослідного музею / М. Кудрицький // Бібліолог. вісті. – 1926. – № 3. – С. 88–89; *Мишук, С. М.* Бібліотека Волинського краєзнавчого музею у Житомирі (1900–1932): походження, склад, доля: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / Мишук Сергій Миколайович; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – 180 арк.

13. *Горпиняк, Л. З.* 160-річчю від дня заснування Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки / Л. З. Горпиняк // Бібл. вісн. – № 1. – 1994. – С. 22–23; *Вона ж.* Деякі аспекти історії обласної наукової бібліотеки на початку 20 ст. (з архівних досліджень) / Л. З. Горпиняк // Обл. наук. б-ка як соціокультурний центр творчого розвитку на ниві нац. відродження: Матеріали наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 1994. – С. 19–26; *Пупченко, В. В.* До історії бібліотечної справи на Дніпропетровщині (1830–1917 рр.): матеріали дослідження / В. В. Пупченко. – Дніпропетровськ, 2007. – 48 с.; *Стебельський, Є. В.* Державна бібліотека Дніпропетровська / Є. В. Стебельський // Зоря. – 1929. – Ч.1. – С. 12–13; *Він же.*

Індустріалізація країни та книжкові ресурси провінції / Є. В. Стебельський // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1930. – № 4. – С. 5–15.

14. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека: від минулого століття майбутньому: збірник статей / Обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гончара; уклад. Н. Ф. Попова ред. Л. І. Зелена. – Херсон: [б.в.], 1998. – 90 с.; *Хропач, О. М.* 100 років на службі народу: [100-річчя Херсон. обл. наук. б-ки ім. О. М. Горького] / О. М. Хропач // Укр. іст. журн. – 1972. – № 10. – С. 152–154; *Шенфінкель, В. К.* Робота Херсонських библиотек за десять лет [Краткий реферат доклада на публичном собрании 9 октября 1927] / В. К. Шенфінкель // Материали Інститута бібліотекознання. – М., 1928. – С. 33–34; *Вона ж.* Херсонська центральна державна бібліотека / В. К. Шенфінкель // Бібліолог. вісті. – 1926. – № 3. – С. 89–90.

15. *Балясна, О.* Полтавська центральна наукова бібліотека / О. Балясна // Бібліолог. вісті. – 1926. – № 3. – С. 88.

16. *Абрамов, К. И.* История библиотечного дела в СССР: Учебник для библиотечных работников культуры / К. И. Абрамов. – 2-е изд-е, перераб. и доп. – М.: Сов. культура, 1970. – 456 с.; *Алексеев, М. П.* Ширяевская театральная библиотека / М. П. Алексеев // Театр. – 1922. – № 3. – С. 4–5; *Биковський, Л.* Бібліотека Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету: (спомини) / Л. Биковський. – Нью-Йорк; Вінніпег: [б.в.], 1949. – 10 с.; *Він же.* Національна бібліотека Української держави. – Варшава: Каліш, 1922. – С. 24; *Він же.* Книгарні – бібліотеки – академія. Спомини (1918–1922) / Лев Биковський. – Мюнхен; Денвер: Дніпрова хвиля, 1971. – 153 с.; Бібліотека Харківського інституту сільського господарства та лісництва // Бібліолог. вісті. – 1925. – № 1–2. – С. 163; *Глаголева, В.* Скарбниця невичерпної мудрості: [До 90-річчя Могилів-Поділ. ЦРБ: історія і сьогодення б-ки] / В. Глаголева // Камертон ікс. – 1994. – 16 черв. – С. 6; *Єрофеева, Г.* Бібліотечна діяльність Миколи Сумцова (з історії бібліотек Слобожанщини) / Г. Єрофеева // Бібл. вісн. – 1997. – № 3. – С. 17–19; *Заліток, Л. М.* З історії становлення й розвитку бібліотек навчальних закладів у Східній Україні (1920–1930) / Л. М. Заліток // Історія освітянських бібліотек України. – К., 2006. – С. 311–314; *Іванова, І. Ф.* З історії Миколаївської громадської бібліотеки (1881–1917 рр.) / І. Ф. Іванова // Історія бібліотечної справи в Україні: зб. наук. пр. – Вип. 1. –

К., 1995. – С. 15–20; *Карачевська, Л.* [Чернігівська центральна книгозбірня] / Л. Карачевська // *Бібліолог. вісті.* – 1926. – № 1. – С. 81; *Рихлік, Є.* Бібліотека Ніжинського інституту народної освіти / Є. Рихлік // *Бібліолог. вісті.* – 1926. – № 1. – С. 81–82; *Ленченко, Н. О.* Етапи розвитку і становлення бібліотеки Ніжинського педагогічного інституту / Н. О. Ленченко, Л. І. Литвиненко // *Нові технології навчання.* – 1996. – Вип. 16. – С. 109–118; *Сироткин В.* [Ю Севастопольской Морской библиотеке, основанной 21 июня 1822 г.] / В. Сироткин, Е. Шварц, А. Ткачук // *Воен. ист. журн.* – 1972. – № 7. – С. 117–118; *Тисяченко, Г.* Центральна бібліотека Лубенської округи / Г. Тисяченко // *Бібліолог. вісті.* – 1925. – № 1–2. – С. 164–165; *Фридьєва, Н. Я.* Библиотечное дело на Украине в первые годы Советской власти (1917–1920 гг.) / Н. Я. Фридьєва, З. В. Гимальдинова // *История библиотечного дела на Украине (1917–1932 гг.)* / З. В. Гимальдинова, Н. Я. Фридьєва, Ф. А. Ещенко и др.; под ред. Т. А. Скрипник: учеб. пособие. – Х., 1975. – Разд. 1. – С. 16–78.

17. *Дорошенко, В.* Українська національна бібліотека: (бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка у Львові) / Володимир Дорошенко. – Львів: Накладом Наук. т-ва ім. Шевченка у Львові, 1936. – 23 с.; *Кревецький, Ів.* Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка у Львові / Ів. Кревецький. – Львів: Накладом Наук. т-ва ім. Шевченка, 1923 (3 друк. Наук. т-ва ім. Шевченка). – 16 с.: іл.; *Жуковський, А.* Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі / А. Жуковський // *Укр. археограф. щорічник.* – К., 1992. – Вип. 1. – С. 439–441; *Михальчук, В.* Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі: заснування, розвиток, діяльність (1926–1998) / Василь Михальчук. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. – 656 с.; *Наріжний, С.* Українська еміграція / Симон Наріжний. – Прага, 1942. – 372 с.: іл.; *Палієнко, М.* Українська бібліотека імені Симона Петлюри у Парижі у світлі документів українських архівів / М. Палієнко // *Пам'ять століть.* – 2006. – № 1 (січень–лютий). – С. 91–108; *Українська Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі // Відродження.* – 1932. – № 7–8. – (липень–серпень). – С. 107–108.

18. *Слободяник, М.* Бібліотечна наука в Україні: до підсумків десятирічного розвитку / М. Слободяник // *Бібл. планета.* – № 1 (15). – 2002. – С. 6–13.

19. *Балика, Д.* Профспілчанські бібліотеки за матеріалами УНІКу (1927) / Д. А. Балика // *Труди Укр. наук. ін.-ту книгознавства.*

Т. 2.: Бібліотека і читач на Україні. – К., 1930. – С. 82–97; *Він же*. Активізація роботи в наукових бібліотеках / Балика Д. А. // Бібл. збірник. Ч. 1. Праці Першої конференції наукових бібліотек. – К., 1926. – С. 89–98; *Він же*. Изучение читателя в Библиотеке АН УССР / Д. А. Балика // Тр. Второй Всерос. конф. науч. б-к. – Л., 1929. – С. 158; *Він же*. Библиотека в свете современной педагогики / Д. Балика. – Л., 1926; *Він же*. Определители библиотечной работы: (Опыт читаемости, обращаемости и коэффициента интенсивности) / Д. Балика. – Томск, 1919. – 36 с.; *Він же*. Несколько предварительных замечаний по поводу советского библиотековедения: К XV годовщине Октября / Д. А. Балика. – Горький, 1933; Бібліотечна техніка [Текст] / Юр. Меженко (Іванов). – К.: Держвидав, 1921. – 54 с.; *Борович, Б. О.* Невідкладні питання бібліотечної справи / Борович Б.О. // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – № 5/6. – 1931; *Довгань, К.* Матеріали до всеукраїнського обслідування бібліотек (1927–1928 рр.) // Бібліотека і читач на Україні. – Х.; К., 1930. – С. 35–122; *Ковалевський, Г.* Практическое руководство по библиотековедению / Г. Ковалевский, Ю. Меженко. – Пг.: Мысль, 1923. – 204 с.; *Ковалевський, Ю.* Правила карткографії / Ю. Ковалевський; Передмова Ю. О. Меженка.– К., 1923. – 70 с.; *Козловський, В. О.* Бібліотекознавство в УРСР за період 1917–1927 років / В. Козловський // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1928. – № 2. – С. 3–14; *Він же*. Книгознавство як наука / В. Козловський // Бібл. журн. – № 6–7. – 1925. – С. 31–34; *Він же*. Підготування та перепідготування робітників наукових бібліотек / В. О. Козловський // Бібл. збірн. – 1927. – Ч. 2. – С. 106–113; *Він же*. Бібліотекознавча література українською й російською мовами / В. О. Козловський, О. І. Полулях // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – Ч. 2; *Він же*. Бібліотечні курси в Києві: (доповідь, прочитана на прилюднім засіданні НДІБ 17 травня 1926 року) / Козловський В. О. // Бібл. журнал.– 1926. – № 4–5. – С. 31–43; *Він же*. ВБУ в американській пресі / К. // Бібл. журн. – № 2–3. – 1925. – С. 37; *Він же*. Створення бібліографічного апарату по бібліотекознавству / Козловський В. // Бібл. журн. – № 6–7. – 1925. – С. 20–21; *Він же*. Термінологічні уваги / В. Козловський // Бібл. журн. – 1926. – № 6–8.– С. 17–25; *Комский, С. А.* Библиотечное дело в Украинской ССР / С. А. Комский // 40 лет библиотечного строительства в СССР / Доклады научной конференции 23–26 декабря 1957. – М., 1958. – С. 146–159; *Маяковский, Я. Л.* Наукові бібліотеки УССР / Я. Л. Маяков-

ський // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1927. – № 1. – С. 111–119; *Він же*. Система посад у наукових бібліотеках, їх номенклатура й тарифікація // Бібл. збірн. – Ч. 1. – К., 1926. – С. 141–148; *Сірополко, С.* Бібліотечна справа на Україні від 1917 р. / С. Сірополко // Книголюб. – 1931. – Кн. II. – С. 78–79; *Він же*. Бібліотечна справа на Сов. Україні за останнє десятиліття / С. Сірополко // Літературно-науковий вісник – 1928. – Кн. V. – С. 89; *Він же*. Короткий курс бібліотекознавства. Історія, теорія та практика бібліотечної справи / Степан Сірополко. – Львів, 1924. – 128 с.; *Хавкина, Л. Б.* Научная разработка вопросов библиотековедения / Л. Б. Хавкина // Тр. Первой конф. науч. б-к РСФСР. – М., 1926. – С. 29–34; *Ясинский, М. И.* Библиотечное дело на Советской Украине / М. И. Ясинский // Зоря. – Дніпропетровськ, 1927. – № 10–11. – С. 65–70.

20. *Олейниченко, О. К.* Библиотечное строительство на Украине в 1917–1925 годах [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13 735 / О. Олейниченко; Московский гос. ин-т культуры. – М.: [б.и.], 1970. – 25 с; *Гимальдинова З.* Становление и развитие сельських библиотек Украины (1917–1959 гг.): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1973; *Одинокa, Л. П.* Развитие библиотековедения в Украинской ССР (1917–1941 гг.) / Одинокaя Лина Павловна / Автореф. дисс. ... канд. пед. наук спец. 05.25.03 – «Бібліографія и библиотековедение». – Л., 1984. – 17 с.

21. *Дубровіна, Л. А. Онищенко, О. С.* Бібліотечна справа в Україні в ХХ ст.: [монографія] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко; НАН України, НБУВ, Ін-т рукопису. – К., 2009. – 530 с.

22. *Ківшар, Т.* Український книжковий рух як історичне явище (1917–1923 рр.). – К.: Логос, 1996. – 344 с.; *Вона ж.* Головні напрямки бібліотечної політики в добу Української революції / Т. І. Ківшар // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. пр. – К., 1998. – С. 94–97.

23. *Рогова, П. І.* Педагогічні бібліотеки України (друга половина ХІХ – 20-ті роки ХХ ст.) / П. І. Рогова; наук. ред. О. С. Онищенко; АПН України, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомилинського. – К.: Четверта хвиля, 2009. – 271 с.: іл.

24. *Самборська, М.* Становлення і розвиток науково-педагогічної бібліотеки Українського науково-дослідного інституту педагогіки / М. Самборська // Історія освітянських бібліотек України. – К., 2006. – С. 185–186.

25. *Знищенко, М. П.* Бібліотечна діяльність товариства «Лига защиты детства» (1914–1918 рр.) / М. П. Знищенко // Вісн. Кн. палати. – 1998. – № 3. – С. 31–34; *Він же.* Педагогічні аспекти в бібліотечній діяльності Д. Ю. Доброї: навч. посіб. для студ. вузів / М. П. Знищенко. – К.: Смолоскип, 1999. – 140 с.
26. *Погребняк, Г. І.* Становлення та розвиток дитячих бібліотек України: дослідження / Г. І. Погребняк / Держ. б-ка України для дітей; наук. редактор В. С. Бабич; відп. за вип. А. С. Кобзаренко. – К., 2003. – 92 с.
27. Літопис Національної парламентської бібліотеки України [Текст] / П. Б. Гапченко [и др.]; науч. ред. С. І. Білокінь. – Ч. 2: Березень 1917–1943 рр. – К., 2001. – 184 с.
28. Історія бібліотечної справи в Україні. Зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. – Вип. 1. – К., 1995; Вип. 2. – К., 1997; Вип. 3. – К., 1999.
29. *Гапченко, П. Б.* Діяльність Київської міської публічної бібліотеки у 1917–1920 рр. / Гапченко П. Б. // Історія бібліотечної справи в Україні. – 1997. – Вип. 2. – С. 11–18.
30. *Зворський, С. Л.* Бібліотека київської «Просвіти» у 1917–1920 рр. / С. Л. Зворський // Історія бібліотечної справи в Україні: Зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 1999. – Вип. – 3. – С. 42–51.
31. *Дениско, Л.* Бібліотека Київської духовної академії (1819–1919) / Л. Дениско; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2006. – 223 с.: іл.
32. *Бабич, В. С.* Професійні бібліотечні об'єднання: З історії створення та досвіду функціонування: Аналіт. огляд / В. С. Бабич, В. С. Пашкова, Я. С. Сошинська. – К.: Нац. парлам. б-ка України, 1995. – 21 [1] с.; Бібліотечне об'єднання харківських наукових бібліотек // Бібліол. вісті. – 1925. – № 1/2. – С. 163; *Гельфанд, Л.* Академічна секція Об'єднання бібліотекарів м. Києва (15. VII. 1924–15. I. 1927) / Л. Гельфанд // Бібліол. вісті. – 1927. – № 1. – С. 113–116; Київське бібліотечне об'єднання / Бібліолог. вісті. – 1926. – № 4. – С. 89–91; *Приходько, Л. Ф.* Кабінет бібліотекознавства в 20-ті рр. / Л. Ф. Приходько // Бібл. вісн. – 1993. – № 5–6. – С. 18–21; *Рошко, М.* Об'єднання наукових бібліотек м. Харкова / М. Рошко // Нова книга. – 1925. – № 4–6. – С. 69; *Ступак, В. Л.* Діяльність Київського бібліотечного об'єднання у 20-х рр. ХХ ст. / В. Л. Ступак // Історія бібліотечної справи

в Україні: зб. наук. пр. Вип. 1/Нац. парлам. б-ка України: Редкол.: А. П. Корнієнко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 24–40; *Фридьєва, Н.* К вопросу о работе методической секции библиотечного объединения / Н. Фридьєва // Красн. библиотекарь. Журнал библиотечной теории и практики. – Июнь, 1926. – № 6. – С. 62–75; *Она же.* Кабинет библиотекаря в Киеве / Н. Фридьєва // Красн. библиотекарь. Журнал библиотечной теории и практики. – Декабрь, 1925. – № 12. – С. 71–76; *Она же.* Киевское библиотечное объединение / Н. Фридьєва // Красн. библиотекарь. – 1925. – № 3. – С. 101–102; *Она же.* Подготовка библиотечных кадров на Украине: [библиотечное отделение института политпросвета в Харькове] / Н. Фридьєва // Красн. библиотекарь. – 1930. – № 10. – С. 42–45; *Она же.* Современные запросы городского читателя и активность библиотеки: (Наблюдения и опыт городской библиотеки) // Красн. библиотекарь. – 1924. – № 1. – С. 50–65.

33. Українське бібліологічне товариство в Києві // Книголюб. – Кн. 1–2. – Прага, 1928; *Ковальчук, Г. І.* Українське бібліологічне товариство (УБТ) / Г. І. Ковальчук // Вісн. Книжк. палати. – 2004. – № 4 (93). – С. 34–35.

34. Бібліографічна комісія при ВУАН // Бібліолог. вісті. – 1930. – № 2. – С. 110–113; Бібліографічна Комісія Української Академії наук у Києві // Бібл. збірн. – Ч. 3. Бібліографія на Україні. – К., 1927. – С. 35–36; Положення про Бібліографічну комісію УАН (затв. През. Укрнауки 20.XI.1926 (прот. № 39, п. 7) // Бібл. збірн. Ч. 3. Бібліографія на Україні. – С. 36–37.

35. Каталогграфічна Комісія Секції наукових бібліотек м. Києва // Бібл. журнал. – 1925. – Ч. 1. – С. 39–40.

36. *Зленко, Г. Д.* Украинское библиографическое общество в Одессе / Г. Д. Зленко // Сов. библиогр. – 1984. – № 4. – С. 36–41.

37. *Тарнавська, М.* Бібліотекознавча періодика двадцятих років в Україні / Марта Тарнавська // Слово і час. – 1992. – № 11. – С. 58–63; *Одинока, Л. П.* Періодичні видання 20–30-х років як джерело вивчення історії бібліотечної справи в Україні / Л. П. Одинока // Державні бібліотеки: Сучасні проблеми і перспективи. – К., 1993. – С. 83–96; *Солонська, Н. Г.* Періодичні видання Національної бібліотеки України (1919–1998) / Солонська Н. // Бібл. вісн. – 1998. – № 5. – С. 38–49; *Вона ж.* «Бібліологічні вісті» як явище української книгознавчої думки 20 – початку 30-х років ХХ ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 /

Солонська Наталія Гаврилівна; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 1997. – 203 арк.; *Сошинська, В. Є.* Спеціальна українська періодика першої третини ХХ ст.: історичні умови виникнення та загальна характеристика / В. Є. Сошинська // *Бібліографознавство: теорія і практика.* – К., 1997. – С. 181–187.

38. *Бібліотека і читач на Україні // Труди Інституту книгознавства.* Том II. Праці Кабінету вивчення книги й читача. Зб. перший; за ред. проф. Д. Балики; УНІК. Секція соціології. – Х.–К.: Держвидав України, 1930. – 240 с.

39. *Меженко, Ю.* УНІК / Юр. Меженко // *Шлях освіти.* – 1927. – № 10. – С. 141–144; *Ковальчук, Г.І.* УНІК: історія та наукова діяльність / Г. І. Ковальчук // *Бібліотекознавство та бібліографія.* – 1992. – Вип. 31. – С. 102–110; *Вона ж.* Співробітники УНІК – жертви політичних репресій / Г. І. Ковальчук // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – К., 1999. – Вип. 2. – С. 52–94. *Вона ж.* Репресоване книгознавство (до 90-річчя Українського наукового інституту книгознавства) / Г. Ковальчук // *Вісник Книжк. палати.* – 2012. – № 10. – С. 30–33; *Тимошенко, І.* Діяльність Кабінету по вивченню книги і читача в УНІК (1926–1931) / І. Тимошенко // *Бібл. вісн.* – № 2. – 1999. – С. 17–20.

40. *Бабич, В. С.* Розвиток бібліотечної справи на Україні як здійснення ленінської національної політики / В. С. Бабич // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 13. – 1972. – С. 29–43; *Одинока, Л. П.* Про класифікацію бібліотек на Україні в 20–30-ті роки / Л. П. Одинока // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 17. – 1977. – С. 81–87; *Вона ж.* Деякі проблеми організації науково-методичної роботи в УРСР (1917–1925 рр.) // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – 1979. – Вип. 19. – С. 101–110; *Гімальдінова, З. З.* Розвиток бібліотечної справи на Радянській Україні / З. З. Гімальдінова, Г. П. Самійленко, Т. О. Скрипник // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 27. – 1987. – С. 10–19; *Перепеча, А. М.* Розвиток Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка за роки радянської влади / А. М. Перепеча, В. М. Склярченко // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 26. – 1986 – С. 109–121; *Самійленко, Т. П.* Становлення та розвиток обласних бібліотек на Україні (1933–1941 рр.) / Т. П. Самійленко // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 28. – 1988. – С. 108–120; *Тамм, Є. П.* Бібліотечне будівництво в Україні в перші роки радянської влади (1917–1925 рр.) в історичній літературі / Є. П. Тамм // *Бібліотекознавство і бібліографія.* – Вип. 24. – 1984. – С. 107–114.

41. *Багрич, М. І.* Михайло Абрамович Годкевич / М. І. Багрич // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1971. – Вип. 11. – С. 158–163; *Корнейчик, І. І.* Михайло Ілліч Ясинський / І. І. Корнейчик // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1971. – Вип. 11. – С. 147–155; *Він же.* Історія української бібліографії: дожовтневий період: (нариси) / І. І. Корнейчик. – [Х.], 1971. – 374 с.; *Мазманьянц, В. К.* Яків Микитович Керекез / В. К. Мазманьянц, М. Г. Швалб // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1974. – Вип. 15. – С. 134–139; *Чекалін, П. І.* Організатор бібліотечної справи в Україні / П. І. Чекалін // Бібліотекознавство і бібліографія. – Вип. 31. – 1992. – С. 110–115.
42. *Столяров, Ю. М.* Внесок бібліотекознавців УРСР у розвиток радянського бібліотекознавства / Ю. М. Столяров // Бібліотекознавство і бібліографія. – Вип. 20. – 1980. – С. 90–95.
43. *Дубровіна, Л. А.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко; НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 1998. – 337 с.
44. *Матусевич, В. В.* Діяльність Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії ВБУ в 1925–1933 рр. / НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського / Олексій Семенович Онищенко (відп. ред.). – К., 1998. – 121 с.
45. *Степченко, О. П.* Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934) / О. П. Степченко; відп. ред. Л. А. Дубровіна; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2008. – 217 с.
46. *Герус, А. Л.* Картографічний фонд НБУВ (історія створення, сучасний стан та перспектива роботи з ним) / А. Л. Герус, Т. І. Шовкопляс // Наукові праці НБУВ. – 1998. – Вип. 1. – С. 85; *Киржаев, С. Н.* Из истории организационно-административного руководства и управления Всенародной библиотекой Украины в первые годы ее существования (1918–1920) / С. Н. Киржаев // Роль библиотек в развитии общества: Тез. докл. и сообщ. междунар. науч. конф. (10–13 окт. 1989 г., Киев). – К., 1989. – Вып. 1. – С. 74–78; *Кордт, В. О.* Про Національну Бібліотеку Української держави / В. О. Кордт // Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН у Києві. – К., 1919. – С. 10–11; *Полулях, О. І.* Кабінет бібліотекознавства Всенародної бібліотеки

України / О. І. Полулях // Бібл. збірн. Ч. 2. На науковому фронті. – К., 1927. – С. 114–117; *Він же*. Кабінет бібліотекознавства при ВБУ / О. І. Полулях // Бібл. журн. – 1925. – № 2/3. – С. 5–7; *Постернак, С.* Перша конференція наукових бібліотек УСРР / С. П. Постернак // Бібл. збірник. – 1926. – № 1. – С. 3–10; *Він же*. Всенародна бібліотека України при ВУАН за 1-ше 10-річчя свого існування: Доп. на засіданні Ради ВУАН / С. П. Постернак // Журн. Бібліотекознавства та бібліогр. – 1930. – № 4. – С. 99–103; *Він же*. Проблема наукових бібліотек УСРР / С. П. Постернак // Бібл. зб. – 1926. – № 1. – С. 16–23; *Сагарда, М. І.* Науково-дослідчі завдання Всенародної Бібліотеки України / М. І. Сагарда // Бібл. зб. – 1927. – № 2. – С. 26–53; *Ківшар, Т. І.* Невідомі документи про заснування Національної бібліотеки Української держави / Т. І. Ківшар // Історія бібліотечної справи в Україні. – К., 1995. – С. 3–6; *Захарова, Н. Б.* Культурно-просвітницька діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія становлення та розвитку (1918–1964) / Н. Б. Захарова // Бібл. вісн. – 2007. – № 3. – С. 20–27.

47. *Каліберда, Н. Ю.* Формування системи обслуговування читачів Національної Бібліотеки України (перше десятиріччя існування) / Н. Ю. Каліберда // Бібл. вісн. – 1997. – № 3. – С. 12–16.

48. *Кіржаєв С.* Кордт Веніамін Олександрович / Сергій Кіржаєв // Українські архівісти: Біобібліогр. довід. – К., 1999. – Вип. 1. – С. 168–171.

49. *Слободяник, М.* До історії діяльності Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки Української держави // Бібл. вісн. – 1998. – № 4. – С. 30–34; *Він же*. Комітет для заснування Національної бібліотеки Української держави: основні напрямки і результати діяльності // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): Зб. наук. праць. – К., 1998. – С. 108–117.

50. *Дубровіна, Л.* Житецький Гнат Павлович / Любов Дубровіна // Українські архівісти. Вип. 1: ХІХ ст. – 1930-ті рр. – К. 1999. – С. 140–143; *Вона ж.* Попов Павло Миколайович / Любов Дубровіна // Українські архівісти: Біобібліогр. довід.: Вип. 2: (1940–1960-ті рр.). – К., 2002. – С. 161–163; *Вона ж.* Геппенер Микола Володимирович / Любов Дубровіна // Українські архівісти: Біобібліогр. довід.: Вип. 1: (ХІХ ст. – 1930 рр.). – К., 1999. – С. 82–84; *Вона ж.* Геппенер – український архівіст і палеограф та його архівні матеріали у фондах ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України / Л. А. Дубровіна // Укр.

археогр. щорічник. – К., 1993. Вип. 2 (5). – С. 32–37; *Вона ж.* Гнат Житецький як засновник та перший керівник відділу рукописів Всенародної бібліотеки України (1918–1929) / Л. А. Дубровіна // Вісн. Харк. держ. акад. культури. Вип. 1. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика. – 1999. – С. 111–119.

51. *Шульгіна, В.* Концепція Національної музичної бібліотеки України в дослідженнях О. Т. Дзбанівського / Валерія Шульгіна // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наук. пр. НБУВ. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 64–68; *Вона ж.* О. Т. Дзбанівський: організатор і дослідник фондів музичної україніки в Національній бібліотеці: (70-річчю муз. відділу присвячується) / Валерія Шульгіна // Вісн. Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 1999. – № 3. – С. 105–111.

52. *Ківшар Т.* Бібліотечна біографіка в контексті становлення радянського бібліотекознавства в Україні: діяльність Іллі Вугмана (1890–1929 рр.) / Т. І. Ківшар // Українська біографістика / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослід. – 2012. – Вип. 9. – С. 25–64; *Вона ж.* Культурно-просвітницька та наукова діяльність Степана Сірополка в 1921–24 роках / Т. І. Ківшар // Перші книгознавчі читання. Зб. наук. праць. – К. – 1997. – С. 123–134; *Вона ж.* Левко Биковський як історик українського книжкового руху / Т. І. Ківшар // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи: Тез. доп. міжнар. наук. конф., Київ, 10–12 жовт. 1995. – К., 1995. – С. 99–101; *Вона ж.* Степан Сірополко / Т. І. Ківшар // Бібл. вісн. – 1997. – № 6 – С. 32–35; Степан Онисимович Сірополко (1872–1959): біобібліогр. покажч. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж.; [уклад., життєпис, хронологія життя і діяльності: Т. І. Ківшар; наук. ред. В. І. Попик; ред. кол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.]. – К.: [б. в.], 2012. – 197 с.: портр.

53. *Ковальчук, Г. І.* Архівно-слідчі справи репресованих бібліологів як джерело вивчення історії книгознавства / Г. І. Ковальчук // Архівно-слідчі справи репресованих: науково-методичні аспекти використання: Зб. наук. пр. – К., 1998. – С. 82–84; *Вона ж.* Доля репресованих директорів Всенародної бібліотеки України у 20–30-х роках / Г. І. Ковальчук // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1998. – Вип. 4. – С. 3–21; *Вона ж.* Керівники ВБУ–НБУВ (1918–1998) / Г. І. Ковальчук // Бібл. вісн. – 1998. – № 5. – С. 18–28; *Вона ж.* Репресовані директори ВБУ /

Г. І. Ковальчук // *Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наук. пр. НБУВ.* – К., 1998. – Вип. 1. – С. 314–317; *Вона ж.* Директори Всенародної бібліотеки України (20–30-ті рр.) / Г. І. Ковальчук // *З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КДБ.* – К., 2000. – № 2/4. – С. 179–206.

54. *Стрішенець, Н. В.* Бібліографічна спадщина Юрія Меженка / Н. В. Стрішенець; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: [б.в.], 1997. – 144 с.; *Вона ж.* Степан Постернак / Н. В. Стрішенець // *Бібл. вісн.* – 1998. – № 5. – С. 29–37; Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): Матеріали до біограф. / Укл. Т. А. Ігнатова, Н. В. Козакова, Н. В. Стрішенець. – К., 1994. – 175 с.

55. *Сергеева, І. А.* З історії формування колекції єврейської літератури Національної бібліотеки України (1918–1939) / І. А. Сергеева // *Бібл. вісн.* – 1996. – № 6. – С. 13–15.

56. *Солоїденко, Г. І.* Петро Стебницький – оборонець української книги та української мови / Г. І. Солоїденко // *Бібл. вісник.* – № 2. – 2007. – С. 29–33.

57. *Тронько, П. Т.* «У службах української книги...»: [Вступ. слово на Читаннях до 100-річчя з дня народж. Л. У. Биковського] / П. Т. Тронько // *Бібл. вісн.* – 1996. – № 1. – С. 31–32; *Він же.* Життя і діяльність Лева Биковського / П. Т. Тронько // *Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи: Тез. доп. міжнар. наук. конф., Київ, 10–12 жовт. 1995.* – К., 1995. – С. 96–98.

58. *Шовкопляс, Т. І.* Кордт – історик, краєзнавець, бібліограф / Т. І. Шовкопляс // *Історія України: Маловідомі імена, події, факти: 36 ст.* – К., 1999. – Вип. 6. – С. 284–288.

59. *Косяк, С. М.* Дмитро Балика: [Доп. на «Баликівських читаннях»] / С. М. Косяк // *Бібл. вісн.* – 1995. – № 2. – С. 35–37; *Вона ж.* Книга, читач та соціологія читання в творчій спадщині Д. А. Балики / С. М. Косяк // *Книга в соціокультурному просторі: доп. і повідомл. міжнар. наук. конф.* – Львів, 1995. – С. 123–124; *Вона ж.* Проблема вивчення читача з погляду Д. А. Балики / С. М. Косяк // *Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: наук. пр. НБУВ.* – К., 1998. – Вип. 1. – С. 156–163.

60. *Яворська, У.* Бібліотечна діяльність Івана Кривецького (1905–1914) / У. Яворська // *Вісн. Книжк. палати.* – № 4 (105). – 2005. – С. 40–44.

61. *Коваль, Т.* Практик та теоретик бібліотечної справи Микола Іванович Сагарда / Тетяна Коваль // *Наук. праці НБУВ.* – К., 2004. – Вип. 13. – С. 139–149.

62. *Гарбар, Л. В.* Внесок вчених Всенародної бібліотеки України у розвиток бібліотечної каталогізації в 20–30 роках ХХ ст. / Л. В. Гарбар // Наукові праці НБУВ. – К.: НБУВ, 2012. – Вип. 34. – С. 425–437; *Вона ж.* Формування біографічного ресурсу з історії бібліотечної справи в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (1918–1934 рр.) // Наукові праці НБУВ. – К.: НБУВ, 2011. – Вип. 32. – С. 369–376; *Вона ж.* Ніна Володимирівна та Олена Володимирівна Піскорські – діячі української бібліотечної справи / Л. В. Гарбар // Рукописна та книжкова спадщина України. – Вип. 16. – 2012. – С. 390–416; *Вона ж.* Всеволод Олександрович Козловський: життя і діяльність на бібліотечній ниві / Лариса Гарбар // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2011. – Вип. 31. – С. 591–615.

63. *Голобуцький, П. В.* Подвижник української культури: До 100-річчя з дня народж. Л. Биковського / П. В. Голобуцький // Політика плюс. – 1995. – № 2. – С. 61–64; *Козакова, Н. В.* Л. Биковський – кореспондент Українського наукового інституту книгознавства // Історія бібліотечної справи в Україні: Зб. наук. пр. – К., 1995. – Вип. 1. – С. 67–74; *Леликова, Н. К.* «Мой бог – украинская книга независимо от направлений и партий...»: (К 100-летию со дня рождения Льва Быковского) / Н. К. Леликова // Историко-библиографические исследования: Сб. науч. тр. – СПб., 1996. – Вип. 6. – С. 148–174; *Ольховик, Н. М.* Читання до 100-річчя від дня народження Л. Биковського / Н. М. Ольховик // Бібл. вісн. – 1996. – № 1. – С. 30–31; *Секунова, Ю. В.* Діяльність Л. У. Биковського у Всенародній бібліотеці України / Ю. В. Секунова // Вісн. Київ. нац. ун-ту культури і мистецтва. – К., 2000. – Вип. 2. – С. 85–93.

64. *Гнатенко, Л. А.* До історії заснування, становлення та керівництва Національної бібліотеки України 1918–1920 рр.: (у зв'язку з діяльністю Є. О. Ківлицького) / Л. А. Гнатенко // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наук. пр. НБУВ. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 22–25; *Вона ж.* Є. О. Ківлицький – перший директор Всенародної бібліотеки України / Л. А. Гнатенко // Бібл. вісн. – 1996. – № 1. – С. 8–10; *Кучинський, М.* Євген Ківлицький – редактор, педагог, бібліотекознавець М. Кучинський // Пам'ять століть. – 1997. – № 4. – С. 134–139; *Піскорська, Н.* Пам'яті Є. О. Ківлицького / Н. Піскорська // Бібл. журн. – 1926. – Ч. 1. – С. 22–26.

65. *Іванченко, М. С. І.* Маслов (біографічний нарис) / М. Іванченко // Сергій Маслов, 1902–1927. – К.: УНІК, 1927. – С. 10; *Корнейчик І.*

Сергей Иванович Маслов / И. Корнейчик // Книга. Исслед. и м-лы. – М.: Изд-во Всесоюзн. Кн. палаты, 1968. – Вып. 16. – С. 203–206; *Матяш, І.* Сергій Маслов і архівна справа / Ірина Матяш // Матяш І. Особа в українській архівістиці: Біогр. нариси. – К., 2001. – С. 198–216.

66. *Королевич, Н. Ф.* Українські бібліографи ХХ ст.: Навч. посіб. для ін-тів культури України / Н. Ф. Королевич. – К.: Кн. палата України, 1998. – 327 с.; Бібліограф М. І. Ясинський (1889–1967): Біобібліогр. нарис/Королевич Нінель Федорівна, Геращенко Михайло Васильович/Національна парламентська бібліотека України. – К., 1995. – 32 с. – (Видатні діячі української книги; Вип. 2); *Малюта, О.* Ясинський Михайло Іллч / Ольга Малюта // Українські історики ХХ ст.: Біобібл. зб. – К., 2004. – С. 268.

67. *Фридьєва Н.* Жизнь для просвещения народа (О деятельности Х. Д. Алчевской) / Н. Фридьєва. – М.: Изд-во Всесоюзн. Кн. палаты, 1953. – 100 с.

68. *Ляхоцький, В.* Фундатор університетської бібліотеки (До питання про роль І. Огієнка у розвитку бібл. справи України) / В. Ляхоцький // Бібл. планета. – 2000. – № 4. – С. 14–18.

69. *Колосова, Н.* Ісаак Якович Каганов – книгознавець і педагог / Н. Колосова, Т. Самійленко // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 1. – С. 33–34.

70. *Сохань С. В.* Бібліотечно-археографічна діяльність М. І. Петрова (1840–1921): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / Сохань Світлана Валентинівна; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – 19 с.

71. *Березюк, Н.* Бібліотекознавець Костянтин Рубинський: життя і доля / Н. Березюк // Вісн. Книжкової палати. – 2011. – № 4. – С. 3; *Вона ж.* Бібліотечна освіта в Україні (сторінки історії) / Н. Березюк // Бібл. вісн. – 2000. – № 1. – С. 27–32; *Вона ж.* К. И. Рубинский: библиотекарь, библиотековед, библиограф (1860–1930): [биография, библиография] / Н. М. Березюк; [науч. ред.: Н. Н. Кушнарченко, С. И. Посохов; ред.: С. Б. Глибицкая, Е. П. Щербина; отв. за вып.: В. В. Круглова]; Асоц. випускників, преподавателей и друзей Харьковского нац. ун-та им. В. Н. Каразина, Центр. науч. б-ка Харьков. нац. ун-та имени В. Н. Каразина. – Харьков: Тимченко, 2010. – 321 с. – Прил.: репринт изд. работ К. И. Рубинского, фотоматериалы.

72. *Сільванський, С.* Віра Костянтинівна Шенфінкель / С. Сільванський. – К.: Всенарод. б-ка України при Всеукр. Акад. наук, 1930. – 11 с.
73. *Приходько, Л.* Внесок Олександра Грушевського у розбудову бібліотечної справи Української держави у 1917–1918 рр. / Л. Приходько // Бібл. вісн. – 2004. – № 4. – С. 23–30.
74. *Прокопчук, В. С. І. Г.* Сливка – організатор і перший керівник фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – № 2. – 2010. – С. 20–30.
75. *Сєдих, В. В. Б. О.* Борович – «невідомий» український бібліотекознавець / В. В. Сєдих // Історія бібліотечної справи в Україні: матеріали регіон. міжвід. наук. конф. – Х., 1994. – С. 44–54.
76. *Швецова-Водка, Г. Н.* Идеи и труды Н. А. Рубакина глазами современного исследователя / Г. Н. Швецова-Водка // Науч. и техн. б-ки. – 1997. – № 11. – С. 68–71
77. *Полонська-Василенко, Н. Д.* Списки репресованих істориків, істориків права, етнографів, археологів, мистецтвознавців, економістів; Бібліографія репресованих істориків, археологів, мистецтвознавців, етнографів, істориків права, економістів; Список видань Академії наук, знищених в 1930-их роках / Н. Д. Полонська-Василенко // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Том CLXXIII. Збірник на пошану українських учених знищених більшовицькою Москвою / Ред. М. Овчаренко – Париж–Чикаго, 1962. – С. 63–110.
78. *Мирошниченко, Г. А.* Краткий очерк развития библиотеки / Г. А. Мирошниченко // Опыт работы Государственной научной библиотеки им. В. Г. Короленко. – Х., 1955. – С. 5–27.
79. *Танько, О. І.* Становлення та розвиток ХДНБ ім. В. Г. Короленка як наукової установи. 1886–1930 рр. / О. І. Танько // Короленківські читання 2010: матеріали наук.-практ. конф. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2011. – С. 6–24; *Вона ж.* Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка: шлях у 125 років. Перше 30-річчя ХДНБ / О. І. Танько // Зб. наук. пр. Вип. 6 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2012. – С. 4–64; Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. Події, Факти: довідник. Ч. I (1886–1943) / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; [укладачі: Г. М. Єрофєєва, Л. М. Багрянцева]. – Х., 2006. – 132 с.; Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка: внесок

у бібліотечну справу України ХХ ст. // Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства: до 125-річчя Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка»; [уклад. О. П. Куніч; ред. кол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Х.: РА «ІРІС», 2011. – 368 с.; Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, 1886–1986: бібліографічний покажчик / уклад. Т. Л. Кульшицька, А. О. Черевко; ред. С. М. Миценко; Харківська держ. наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. – Х., 2001. Дод. вип. 1. – [Б. м.]: [б.в.], 2001. – 87 с.; Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, 1986–1995: покажч. видань б-ки та л-ри про її діяльність (До 110-ї річниці від дня заснування) / Харк. держ. наукова б-ка ім. В. Г. Короленка; Уклад.: Н. І. Полянська, В. О. Ярошик. – Х., 1996. – 100 с.; Харьковская государственная научная библиотека имени В. Г. Короленко. – 1886–1986 гг.: указ. изд. б-ки и лит. о ее деятельности // сост.: Б. Я. Черныш, Л. Ф. Бондаренко. – Х.: Облполиграфиздат, 1986. – 95 с.

80. *Фрідьєва Н. Я.* Центральна наукова бібліотека Харківського державного університету : Іст. нарис / Н. Я. Фрідьєва // Короткі нариси з історії Харківського державного університету, 1805–1940. – Х., 1940. – С. 107–132.

81. *Мазманьянц, В. К.* История Центральной научной библиотеки Харьковского университета (1805–1917 гг.) / В. К. Мазманьянц, Б. П. Зайцев, С. И. Куделко. – Х.: ХГУ, 1992. – 68 с.; *Березюк, Н. М.* Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005): научное издание / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова; М-во образования и науки Украины, Харьковский нац. ун-т им. В. Н. Каразина. – Харьков: Тимченко А. Н., 2006. – 390 с.

82. *Кушнарченко, Н. М.* К. І. Рубінський – фундатор українського бібліотекознавства / Н. М. Кушнарченко // Бібліотекознавець К. І. Рубінський: Біобібліогр. нарис. – Х., 1998. – С. 21–23.

83. *Гофф, И.* Подруги матери моей. Маргарита Орестовна [Габель] / И. Гофф // Октябрь. – 1988. – №7 – С.145–148; *Раскіна, Т. С.* Штрихи до портрета М. О. Габель / Т. С. Раскіна // Культура України. – Х., 1994. – Вип. 2. – С. 143–155; *Шоломова, С.* Харківська Громадська: (Бібліотечна династія Габелів) / Софія Шоломова // Вітчизна. – 1986. – № 9. – С.188–190.

84. *Сосновська, Т. О.* Директори Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Штрихи до портретів / Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик // Збірник наукових праць. Вип. 6 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2012. – С. 65–88.

85. Ісаак Якович Каганов (1898–1981): бібліогр. покажч. / Харк. держ. акад. культури; уклад.: Н. Ф. Колосова, Т. П. Самійленко; за ред. І. Я. Лосієвського. – Х., 1998. – 28 с.; *Самійленко, Т. П.* Внесок Харківської бібліотечної школи в історію бібліотечної справи в Україні / Т. П. Самійленко // Історія бібліотечної справи України: Матеріали регіон. конф. (Харків, листопад 1993). – Х., 1994. – С. 15–24.

86. *Дмитриченко, І. В.* Репресовані люди. Б. О. Борович / І. В. Дмитриченко // Бібліотека в історичному просторі трьох епох. До 125-річчя Харк. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленко: нариси. – Х., 2011. – С. 132–137.

87. *Лосієвський, І. Я.* Діяльність Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка з формування, збереження та розкриття колекцій пам'яток писемності та друку: історія традиції, новації / І. Я. Лосієвський, С. Б. Шоломова, О. Л. Грабарчук // Збірник наукових праць. Вип. 6 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2012. – С. 88–113.

88. *Малиновська, Н.* З історії розповсюдження української книги в Одесі / Н. Малиновська // Бібл. вісн. – 1998. – № 4. – С. 48–50; *Вона ж.* Значення українських книгозбірень у культурно-просвітницькому житті Одеси початку ХХ ст. / Н. Малиновська // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 10. – С. 37–39.

89. *Рубінштейн, С.* Одеська Центральна Наукова Бібліотека / С. Л. Рубінштейн // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – 1927. – Т. 1. – С. 1–16.

90. *Тюнеева А.* Отдел редких изданий Одеской государственной публичной библиотеки / А. Тюнеева // Библиотечное обозрение. – Ленинград, 1925. – Кн. 1. – С. 104–107.

91. *Ганелин, Р.Ш.* С. Я. Боровой (1903–1989) / Ганелин Р. Ш., Лебедев С. К., Лурье Я. С., Тартаковский А. Г. // Отеч. история. – 1994. – № 3. – С. – 161–169.

92. *Боровой, С. Я.* Воспоминания / С. Я. Боровой. – М.; Иерусалим, 1993. – 384 с.; *Ноткина, О. Ю.* Профессор Сергей Леонидович

Рубинштейн – директор Одесской центральной научной библиотеки / О. Ю. Ноткина // Историко-библиографические исследования. – СПб.: РНБ, 2002. – Вып. 9. – С. 112–119; Рубинштейн Сергей Леонидович: Очерки, воспоминания, материалы: К 100-летию со дня рождения / Отв. ред. Б. Ф. Ломов. – М.: Наука, 1989. – 435 с. (Сер. «Ученые СССР. Очерки, воспоминания, материалы»).

93. *Левченко, В.* Тричі засуджений Еммануїл Оксман (1899–1961): до 110-річчя від дня народження // Юго-Запад. Одессика. Историко-краеведческий науч. альманах. – Вып. 7 – Одесса, 2009. – С. 243–257.

94. Александра Николаевна Тюнеева: сб. материалов / Одес. нац. науч. б-ка им. М. Горького; Сост. Л. В. Арюпина, Л. Н. Бурьян, Т. В. Щурова; отв. за вып. О. Ф. Ботушанская; ред. И. С. Шелестович. – Одесса: ВМВ, 2012. – 315 с.: ил.

95. Одеські історики: енциклопедичне видання / відп. ред.: В. А. Савченко, Асоціація європейської культури, ОНУ ім. І. І. Мечникова. – Одеса: Друкарський дім, 2009. – Т. 1: (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – 2009. – 478 с.

96. *Вернадський, В. І.* В справі законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві // Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві. – К., 1919. – С. 8; Володимир Іванович Вернадський і Україна. Кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921) / Уклад. О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, Н. М. Зубкова, С. М. Кіржаєв, В. В. Лавров, С. В. Старовойт, Н. М. Хоменко, Л. М. Яременко. – К., 2011. – С. 191–492; Всеукраїнський бібліотечний семінар по підготовці та перепідготовці бібліотечних робітників // Бібліолог. вісті. – 1925. – № 1/2. – С. 157; Всеукраїнський з'їзд бібліотечних робітників. Резолюції та постанови першого Всеукраїнського з'їзду бібліотечних робітників: 1–6 черв. 1926 року. – Х.: [б. в.], 1927 (4-та друк. Трансдруку). – 90,[1] с.; Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН у Києві. – К., 1919; Из материалов государственного научного методического кабинета Наркомпроса УССР о задачах библиотечного строительства в республике [3 августа 1927 г.] // Книга и книжное дело в Украинской ССР: Сб. документов и материалов, 1917–1941. – К., 1985. – С. 192–196; Из протокола заседания общего собрания Украинской Академии наук о передаче библиотеки бывшего Киевского

университета Всенародной библиотеке Украины 21.III.1927 г. // Книга и книжное дело в Украинской ССР: Сб. док. и материалов, 1917–1941. – К., 1985. – С. 185; История библиотечного дела на Украине (1917–1932 гг.) / под. ред. Т. А. Скрипник – Х., 1975. – 208 с.; Клясова боротьба в книгознавстві. Стенограма засідання Київського товариства войовничих матеріалістів-діалектиків. 29 травня – 1 червня 1931 р. / Передм. М. В. Золотарева. – К., 1932. – 86 с.; Книга и книжное дело в Украинской ССР. Сборник документов и материалов 1917–1941.: сборник / АН УРСР. Центр. научная б-ка; Книжная палата УССР им. И. Федорова; ред. О. Н. Тобилевич. – К.: Наукова думка, 1985. – 478 с.; Очерки истории исторической науки в СССР. – Т. 3. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – С. 444–448; Перша Всеукраїнська нарада робітників книги, Харків, 8–9 листоп. 1923 р. // Бібліол. вісті. – 1923.– № 4.– С. 51–60; Сборник директив по библиотечной работе. – М.; Л., 1935. – 143 с.; Статут Національної Бібліотеки Української Народної Республіки в м. Києві при Українській Академії Наук // Книжний вісник. – 1919. – № 2 (квітень–червень). – С. 1–8; Труды Второй Всероссийской конференции научных библиотек: стенографический отчет / Государственная публичная библиотека в Ленинграде. – Л.: Гос. тип. им. Евгении Соколовой, 1929. – 363 с.; Труды II Всероссийского библиографического съезда. – М.: Государственная центральная книжная палата РСФСР, 1929. – 308 с.

97. Українська революція і державність (1917–1920 рр.); Наук.-бібл. вид. / НАН України. Нац. б-ка імені В. І. Вернадського; редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.; Уклад.: А. Л. Панова, В. Ф. Солдатенко, Л. В. Біляєва та ін. Наук. ред. В. Ю. Омельчук. – К., 2001. – 816 с.

98. Українські бібліографи: біографічні відомості, професійна діяльність, бібліографія / М-во культури і туризму України, Держ. заклад «Нац. парлам. б-ка України». – К., 2008. Вип. 1: літери А–К; Вип. 2: літери Л–Я / Авт.-уклад. Р. С. Жданова, Н. І. Абдуллаєва, В. О. Кононенко; наук. ред. В. О. Кононенко, Н. Я. Зайченко. – К., 2010. – 240 с. До першого випуску увійшли 188, до другого – 162 прізвища.

99. Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України: Біографічний довідник / Ред. кол. М. Т. Пархоменко та ін.; відп. ред. В. О. Горбик / Інститут історії України НАН України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури України, Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК. – К. [б. в.], 2005. – Ч. 1. – 351 с.; Ч. 2. – 346 с.

100. Українське бібліотекознавство (1991–2008): наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України, ДЗ «Нац. парлам. б-ка України»; уклад.: М. С. Слободяник, О. А. Політова. – К.: ДЗ НІБУ, 2010. – 178 с.

101. Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань в Україні (1917–1921 рр.): Каталог книжкової виставки / Держ. іст. б-ка; Наук.-довідк. б-ка Центр. держ архівів України. – К. – 1997. – 58 с.

102. Бухіна Р. А. Бібліотекознавство: Бібліограф. покажч. / Р. А. Бухіна. – К.: Вид-во Акад. наук, 1941. – 175 с.

103. Історія інтелігенції Української РСР. 1917–1990 рр.: наук.-допом. бібліогр. покажч. / Держ. іст. б-ка УРСР; Упоряд.: Л. Ю. Ступак, З. Х. Мусіна, Л. П. Александрова. – К., 1991. – 535 с.

104. Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР. Бібліографічний покажчик. 1975–1978 / Уклад. С. В. Сороковська; відп. ред. С. К. Гутянський. – К., 1979. – 82 с.; Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського Академії наук України: бібліографічний покажчик 1918–1993 рр. / АН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського; Уклад. І. Г. Шовкопляс та ін. – К.: Ін-т кібернетики ім. В. М. Глушкова АН України, 1993. – 296 с.; Центральна наукова бібліотека. Бібліографіч. покажчик. 1919–1969 / Уклад. К. О. Коваленко (кер.), Л. І. Бітюцька, В. В. Павлова, Н. О. Шеμεць, відп. ред. С. К. Гутянський. – К., 1970. – 292 с.; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003): Науково-бібліографічний покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; Уклад. Н. М. Погребецька; наук. ред. В. Ю. Омельчук. – К., 2005. – 518 с.

105. 75 років Вінницькій державній обласній науковій бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва (1907–1982): бібліогр. покажчик літ. / Вінницька обласна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця: [б.в.], 1982. – 20 с.

106. Історія Центральної бібліотеки Харківського університету (1809–1992): Бібліогр. покажч. / Харк. держ. ун-т; Упоряд.: М. Г. Швало та ін. – Х.: ХДУ, 1993. – 92 с.

107. Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук за 1930 р. Дод. 1. / Уклад. М. І. Сагарда. – К., 1931. – 80 с.; Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук за 1931 р. Дод. 2. / Уклад. М. І. Сагарда. – К., 1932. – 40 с.; Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук за 1932 р. Дод. 3. / Уклад. М. І. Сагарда. – К., 1933. –

---

52 с.; Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук за 1932 р., 1-й і 2-й кв. (1 січ. – 30 черв. 1934 р.). – Л.: Вид-во ВУАН, 1934. – 64 с.; Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії наук, 1918–1929 / Уклад. М. М. Іванченко, Я. І. Стешенко. – К., 1930. – 286 с.

108. Бібліологічні вісті (1923–1930): Систематичний анотований покажчик змісту / Національна парламентська бібліотека України; укладач Г. І. Ковальчук; наук. ред. С. І. Білокінь. – К., 1996. – 159 с.

Summary

The author of the article deals with the question of the historiography of librarianship and library science in Ukraine during the 20s and 30s of the XXth century. She makes an analysis of public works examining the history of libraries in this period and studying the life and work of famous Ukrainian scientists who worked in libraries.

Key words: librarianship, library science, historiography, Ukrainian librarians.